

GÖLGE OYUNU

- Gölge oyunu birçok ülkede değişik biçimlerde eğlence amaçlı olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte orijini kesin olarak ortaya konulamamıştır. Çalışmalar iki ana grupta toplanabilmektedir:
 - Asya'da ortaya çıkmış ve Batı'ya yayılmıştır
 - Batı'da ortaya çıkmış ve Doğu'ya yayılmıştır

ASYA'DAN BATIYA

- Uzakdođu Asya Kıta Çin ve Taiwan
- Güneydođu Asya Tayland, Kamboçya, Laos, Malezya, Endonezya (Cava ve Bali)
- Güney Asya Hindistan, Sri Lanka.

ÇİN

- Camın icadından önce Çin'de bu tür yalıtım ve perdeleme kağıtla yapılmaktaydı; bu akşamları ışık ve gölgenin birleşmesinin sonucu ortaya çıkan olaylar sanatçılar tarafından sahneye taşınmıştır denilmektedir.
- Konuyla çalışan George Jacob Çin Gölge Oyunu adı verilen ışık gölge oyununu İ. Ö. 121 yılına kadar götürür.
- Çin kayıtlarında Çin İmparatoru Wu'nun (İ. Ö. 140) karısının ölümünün ardından saray sanatkarı Sav-Wöng tarafından bu tür bir oyun sergilendiği yazılmaktadır.

Hindistan

- Hindistan'da gölge oyunları araştırmacısı R. Piscal bu oyunu Mahabarata'ya kadar götürür ve bu destanda isminin geçtiğini iddia eder. Ona göre kelime, gerilmiş ince bezin üzerinde deriden yapılmış tasvirlerle ileri gelen kişilerin hayatlarıyla ilgili hikayeleri anlatan oyunları ifade etmekteydi.

BATIDAN ASYA'YA

- Bu tez çok sağlam dayanaklarla desteklenemediği için fazla ilgi görmemiştir. Bunu savunanlar Antik Yunanistan ve Roma'da Pantin adı verilen bir kukla oyunundan yola çıkarlar. Pantin'e klasik çağ yazarlarının metinlerinde de rastlamaktayız.

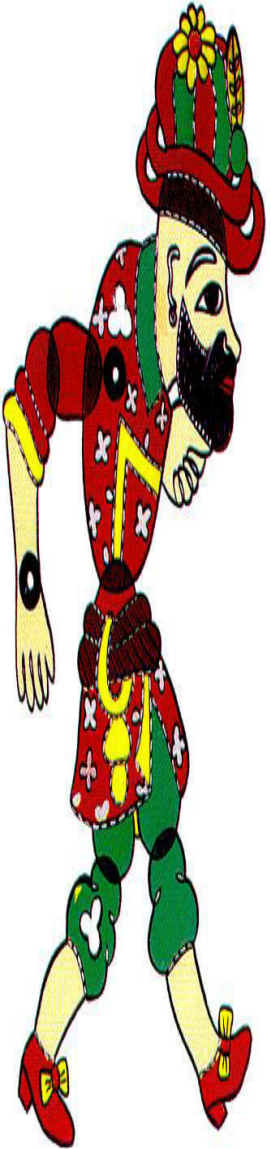
ORİJİNİ

- Antik Yunan tiyatrosu oradan Bizans ve Türkler
- Çinden Moğollar ve Türkler
- Hindistan'da ortaya çıkmış ve Çingenelerle Anadolu'ya taşınmış.
- Yavuz Selim Mısır Fethi (1517) ve oradan Hayali getirmesi.
- İspanya'dan göçen Yahudilerle (Mısır'dan)
- Evliya Çelebi Bursa'da Türkler tarafından
- Siyavuşgil tamamen Orta Asya'da Türkler tarafından geliştirilmiştir.

OYUN

- Her karagöz oyunu dört bölümden oluşur: *mukaddime* (giriş), *muhavere* (söyleşi), *fasıl* (oyun), *bitiş*. Mukaddimedede önce perdeye müzik eşliğinde *göstermelik* yerleştirilir. Amaç seyircide merak uyandırmaktır. Biraz sonra *göstermelik*, *nareke* denilen cırtlak sesli bir kamış düdük çalınarak kaldırılır. Sol köşeden Hacivat gelir, bir semai okur, ardından *perde gazeli'ne* başlar. Burada karagöz oyununun bir ibret yeri olduğu vurgulanır, kurucusunun Şeyh Küşterî olduğu belirtilir. Hacivat, kendisine aradığı kafa dengi arkadaşın niteliklerini sayar. Sonra Karagöz perdenin sağından gelir. Bir süre dövüştükten sonra, Hacivat kaçar. Karagöz yere uzanır ve Hacivat'a verir. Muhavere çoğu zaman Hacivat ile Karagöz arasında geçer. Fasıl bölümünde oyunun asıl olaylar dizisi başlar, Diğer kişiler oyuna katılır. Bitiş bölümü, fasılın ardından gelir. Karagöz, oyunun bittiğini haber verip kusurlar için özür diler, alınacak ibreti belirtir, gelecek oyunun adını ve yerini söyler.

- Karagöz görüntülerine *tasvir* denir. Tasvirler, ısıya dayanıklı, saydamlaştırmaya yatkın deriden (özellikle deve derisi) yapılır. *Perde*, 1.10 x 0.80 cm. boyutlarındadır. *Ayna* denilen beyaz kısım mermerşahi patiskadandır; çevresi çiçekli bezle çevrilir ve gerilir. Perdenin arkasında ve tabanında iplerle tutturulmuş *peş tahtası* denilen bir raf bulunur. Buraya perdeyi ve tasvirleri aydınlatacak araç (meşale, mum, lamba vb) yerleştirilir. *Peş tahtası* üzerinde sıra sıra delikler açılarak hareketsiz tasvirlerin oynatma sopalan dayanır. *Tasvir/er* yatay çubuklarla oynatılır. Görüntüler bu nedenle tek yönlü hareket eder. Oyunu temelde tek sanatçı yürütür. *Hayalbaz* veya *hayali* denen bu ustaya bir *çırak* yardım eder. *Yardak* (şarkı türkü okuyan) ve *dayrezen* (tef çalan) de perde arkasında yer alır.

- Karagözde olayların hikâyesi bir kanava olarak bilinir. Karagözcü bu kanavayı doğaçlama olarak yerine ve zamanına göre biçimlendirir. Karagöz oyunlarına *fasıl* adı verilir. *Kanlı Kavak*, *Cazular*, *Yalova Sefası*, *Bursalı Leyla*, *Ferhat ile Şirin*, *Karagöz'ün Bakkallığı*, *Kanlı Nigâr*, *Kayık*, klasik karagöz fasıllarıdır.

KARAGÖZ TIPLERİ

- Karagöz , Hacivat, Zenneler (Leyla, Nigar, Şirin, Zühre, Karagözün Eşi, Hacivatın Eşi ve kızı Dilber vd.)Çelebi, Tiryaki, Beberuhi, Laz, Kastamonulu, Kayserili, Eğinli, Harputlu, Kürt, Muhacir, Arnavut, Arap, Acem, Rum, Frenk, Ermeni, Yahudi, Kekeme, Kambur, Hımhım, Kötürüm, Deli, Esrarkeş, Denyo, Efe, Zeybek, Matiz, Tuzsuz, Sarhoş, Külhanbeyi, Köçek, Çengi, Kantocu, Hokkabaz, Cambaz, Hayalci, Çalgıcı, Büyücü, Cazular, Cinler, Çocuklar